

Egyetemista fiatalok önkéntessége

SILLÓ ÁGOTA

doktorandusz

Debreceni Egyetem Humán Tudományok Doktori Iskola,
Szociológia és Társadalompolitika Doktori Program

Bevezetés

Az önkéntesség egy nagyon régi tevékenység vagy munka, amelynek jelentősége és története eltérő a világ különböző országaiban. Ahogyan az önkéntesség története és annak alakulása eltérést mutat, úgy az ezzel kapcsolatos kutatások is különböznek úgy mennyiségileg, mint tartalmilag. Ezzel a megállapítással utalok a gazdaságilag fejlettebb társadalmakban (Nyugat-Európa, Amerika, Kanada, Ausztrália) zajló önkéntességi tendenciákra és a kelet-közép-európai társadalmakra. Amíg a nemzetközi szakirodalomban számos tanulmányt találunk az önkéntességgel kapcsolatosan, amelyek több évre nyúlnak vissza, addig a kelet-közép-európai országokban, mint Magyarországon és Romániában, kevesebb kutatás készült, amelyek többnyire 2010 és az azt követő években valósultak meg. Azt is megállapíthatjuk, hogy Románia Magyarországhoz képest hátrányosabb helyzetben van az önkéntesség törvényes kereteinek kidolgozásában, kutatásában.

Vizsgálatom célja önkéntesség-kutatás lebonyolítása a fiatalok körében Székelyföld területén, ahol eddig nem kutatták ezt a témát a Csíki-medencében élő fiatalok körében. Az emberi erőforrás az egyik legfontosabb tényezője annak, hogy egy társadalom/közösség fejlődjön, lépést tudjon tartani az új globalizációs folyamatokkal. Az önkéntesség olyan potenciális társadalmi energia, amelyet érdemes egy közösség, a társadalom javára hasznosítani. Székelyföldi társadalmunkban hosszú időkre visszanyúló hagyománya van a tradicionális önkéntességnek, de napjainkban megjelent már a modern önkéntesség. Az új típusú önkéntesség kevésbé altruista, spontán, erőteljesebben érdekalapú, főbb jellemzői a tudatos választás, a növekvő reciprocitás, a professzionalizáció, individualizmus, reflexió, kreativitás, innováció stb. (Fényes – Kiss 2011). Ez tapasztalható mind a fiatalok, mind a szervezetek részéről. Ennek a modern önkéntességnek mint új társadalmi jelenségnek a hátterét tárom fel szociológiai szempontok alapján, továbbá megvizsgálom, hogy a Csíki-medencében az újszerű önkéntesség milyen trendeket követ, vagy egyelőre még kísérletezésről beszélhetünk, esetleg van-e átjárás, összefüggés a hagyományos és újszerű önkéntesség között. Továbbá felkeltette a figyelmemet az a jelenség is, amely szerint külföldi fiatalok jönnek Csíkszeredába és a környező falvakba. Ennek kapcsán kutatásomat kiterjesztem a régióban tevékenykedő külföldi önkéntesekre is, amely során azt vizsgálom majd meg, hogy a gazdaságilag fejlettebb társadalmakban élő fiatalok miért választják Romániát az önkéntességük helyszínének, mi motiválja őket arra, hogy egy hátrányosabb helyzetben lévő

országban vállaljanak önkéntes munkát, illetve hogy az önkéntes munka által milyen tapasztalatokat szereztek egy számukra idegen társadalomban.

Tanulmányomban felvázolom a nyugati trendet az önkéntességgel kapcsolatosan, legfőképpen ami a fiatalokra jellemző, illetve összefoglalom azokat az önkéntességgel kapcsolatos kutatásokat, amelyeket Magyarországon és Romániában végeztek az egyetemisták körében. Végül néhány megjegyzést és kérdést fogalmazok meg a leírtakkal kapcsolatosan.

Az önkéntességről

Tanulmányomnak ebben a részében az önkéntesség definícióit tekintem át, melyek a jellemzői, funkciói, dimenziói, típusai. Az önkéntességnek számos definíciója alakult ki. Négy fontos kritériuma van: *a)* Nincs anyagi ellenszolgáltatása, ami nem zárja ki azt, hogy anyagilag támogassák az önkénteseket foglalkoztató szervezetet, vagy a munkavégzés során felmerült költségét elszámolják, de ugyanakkor fontos megjegyezni, hogy nem tartozik az önkéntes munka közé a fizetett munka, a kalács és a honorált „polgári munka”. *b)* Mások számára végzett munka, általában segítő céllal vagy egy ügy érdekében. Megjegyzendő, hogy nem számítanak önkéntes munkának az elsődleges kapcsolatok (rokonok, család, barátok, szomszédok) és a közvetlen környezet számára tett szívességek. *c)* Az egyén önként, szabad elhatározásából és akaratából végzi, nem kötelező jelleggel. *d)* Motivációja lehet belső (szubjektív, értékorientált) és külső (instrumentális) indíttatású (Fényes – Kiss 2011). Mindezekből az ismérvekből nagyon jól ki-körvonalazódik az, hogy mit is értünk önkéntes munkán, tevékenységen.

Az idők folyamán az önkéntességnek több típusa alakult ki a motivációk alapján: a régi típusú önkéntesség (tradicionális vagy közösségi) és az új típusú önkéntesség (modern vagy reflexív önkéntesség), valamint a vegyes motivációjú önkéntesség. A régi típusú önkéntesség legfőbb motivációi között találjuk a szegényeken való segítséget, a vallás és hit fontosságát, az erkölcsi kötelezettséget és a közösséghez tartozást. Mint ahogy a motivációkból is kiderült, ezt a típusú önkéntességet az erős vallási indíttatás, az idealisztikus-altruista attitűd, az értékelvűség, a szolidaritás, összefoglalva a hagyományos értékvilág jellemzi. Fontos tulajdonsága, hogy csoport- vagy szervezeti tagsággal jár. Ezzel szemben az új típusú önkéntesség motivációi a tapasztalatszerzés, a kihívás, szakmai fejlődés, a szabadidő hasznos eltöltése és az új barátok szerzése. Erre a típusú önkéntességre az jellemző, hogy kevésbé altruista, erőteljesebben érdekalapú, tudatosan választott, professzionizáltabb és reciprocitás jellemzi (Fényes – Kiss 2011). Az új típusú önkéntességet az érdekek vezérlik, az értékskálája ellentmondásos, tudást igényel, individuális, önző, reflektív, kreatív, innovatív, kihívásokkal teli és lehetőséget ad a fiatal számára arra, hogy különböző helyzetekben kipróbálhassa magát, kevésbé ideologikus, egy érdekes és jelentésteli tevékenység, amely általában rövid távú (projektekhez, programokhoz kapcsolódik) és inkább a fiatalok végzik. A tradicionális önkéntesség motivációs rendszere sokkal összefüggőbbnek tűnik, mint az új típusúnak. Az új típusú önkéntesség tudatosabban meg van tervezve, jobban meg van szervezve és a kölcsönösség és szakmai megközelítés szavaival írható le, kevésbé spontán és nem a szokások által van vezérelve, hanem az érdeklődés és tapasztalatszerzés által. Napja-

inkban az állapítható meg, hogy a tradicionális, értékekre épülő önkéntes munka csökkenőben van, amíg a modern önkéntesség aránya növekedik (Fényes – Pusztai 2012).

Az individualizáció miatt a fiatal generáció körében a hagyományos önkéntes tevékenységeket felváltotta a célorientált önkéntesség, amely nagyobb szabadságot biztosít. A rövid távú, „forgóajtós” önkéntesség a népszerű a rugalmas szervezeteknél, amely nagymértékben segíti a fiatalokat a pályaorientációban is. A fiatalok többnyire ezt a típusú önkéntességet kedvelik, és azért végeznek önkéntes munkát, mert bővíthetik az önéletrajzukat, és fejleszthetik kulturális és társadalmi tőkájukat, amelyeket később gazdasági tőkévé tudnak átalakítani, amikor munkát keresnek. Vannak országok, ahol az önkéntes munka előnyt jelent egy meghirdetett állás esetében (Evans – Saxton 2005).

A nyugati társadalomban már régi gyakorlata van a modern önkéntességnek. Sok olyan programot indítottak a különböző országokban, amelyek által bevonják a fiatalokat az önkéntes munkába. Ilyen országok Anglia, Kanada, Ausztria, Németország. Ezekben az országokban a tanüggyel együttműködve dolgozták ki azt a programot, amely szerint a fiatalok az érettségi, illetve az egyetem befejezése után kapnak egy év gondolkodási időt, amelyet arra használhatnak fel, hogy utazzanak és önkéntes munkát végezzenek. Ezáltal kipróbálhatják magukat, szakmákat tapasztalhatnak meg, kihívások elé tudják magukat állítani. Megtapasztalva mindezt el tudják dönteni, hogy a későbbiekben milyen területen szeretnék magukat fejleszteni, vagyis hogy milyen szakon tanuljanak tovább. Nagyon sok fiatal él ezzel a lehetőséggel. Németországban egyenesen kötelező önkéntes munkát végezni a középiskola befejezése után, mielőtt egyetemre megy a fiatal, ugyanis a felvételin plusz pontot ér az, ha valaki önkéntes munkát végzett. Az Európai Unió is létrehozott egy programot, az Európai Önkéntes Szolgálatot, amely segíti a fiatalokat abban, hogy az Európai Unió bármely országában önkéntes munkát tudjanak vállalni: szervezeti kereteket biztosít, anyagi támogatást nyújt. 2012 szeptemberében Magyarországon is bevezették az iskolai közösségi szolgálatot (továbbiakban: IKSZ), amely minden érettségizni szándékozó középiskolást önkéntes munkára kötelez. Az IKSZ bevezetése által a társadalmi szolidaritás erősödését várják el. Ezáltal elmélyülhet a részt vevő diákok társadalmi felelősségvállalása. A program keretében szoros együttműködés van az iskola, a civil szféra és a szülők között. Az IKSZ lehetőséget ad a tanulók számára arra, hogy több szakterületen is kipróbálhassák magukat, hogy kapcsolatokat építsenek ki (Bodó 2014).

A felsőfokú oktatásban résztvevő fiatalok esetében az új típusú önkéntességnek három altípusát különböztethetjük meg jelenleg a nyugati társadalmakban:

- életrajzba beírható önkéntesség, instrumentális motivációk révén;
- szabadidős önkéntesség: egy szabadidős csoport tagja, ha funkciókat és feladatokat is vállal;
- posztmodern önkéntesség: a résztevés örömet okoz, jó másokkal együtt lenni, ad egy identitást, különböző mozgalmakban való részvételt jelent (Fényes – Pusztai 2012).

Az önkéntes munkát meg lehet határozni a társadalmi hasznosság által is, amelynek célja a közös jólét. A diákok azáltal, hogy iskolán kívüli tevékenységekben vesznek részt, a szakmájukat gyakorolhatják és az ezzel kapcsolatos tudást gyarapíthatják, és ezek egyben a társadalom hasznára válhatnak (Fényes – Pusztai 2012).

A felsőfokú oktatásban résztvevő diákok három típusú motiváció mentén vállalnak önkéntes munkát: (1) Az első a karrier építésével kapcsolatos motivációk, (2) a második az altruista, érték alapú motivációk és (3) a harmadik a társadalmi befolyásolás, vagyis egy barát vagy ismerősök javasolták a fiatalnak, hogy vállaljon önkéntes munkát. Az, aki a karrierépítés céljából vállal önkéntes munkát, nem feltétlenül rendelkezik negatív jelentéssel, tehát nem feltétlenül az egoizmus irányítja, hanem csupán karriertudatos, vannak vezető képességei, magabiztosabb és kritikai gondolkodással és konfliktusmegoldási képességekkel rendelkezik. Amerikában és Kanadában nagyon fontos a munkaadó számára, hogy az állásra jelentkező rendelkezik-e önkéntesmunka-tapasztalatokkal, és az ottani fiatalok számára sokkal fontosabb a karrierépítés. Viszont érdekes, hogy a karrierorientált fiatalok számára az altruista motivációk is fontosak, tehát inkább a vegyes motivációk mentén vállalnak önkéntes munkát (Fényes – Pusztai 2012).

Az önkéntes munka funkciói a fiatalokra nézve:

- Az önkéntes munka lehetőséget ad a társadalmi, szakmai és állampolgári szocializációra, szerepek elsajátítására.
- Az önkéntesség hidat képez az iskola, oktatás és a munka világa között.
- Közvetítő szerepet tölt be a felnőttkor, munka és állampolgári kötelezettségek között.
- Informális tanulás, tudásszerzés, tapasztalat és információszerzés a konkrét tudástól az általános tudásig, specifikus készségektől az általános készségekig.
- Az önkéntességgel gyarapodik a fiatalok kapcsolati tőkéje.
- Egy lehetőség a szakmai karrier elkezdésére, építésére, a munka világának megismerésére, kapcsolatháló építésére, szakmai szocializációra, szakmai tapasztalatszerzésre, csapatmunka tanulására és gyakorlására, értékek (szolidaritás, felelősség) elsajátítására (Fényes – Pusztai 2012).

A fent leírtakból mind az derült ki, hogy a nyugati társadalmakban a fiatalok egy része tudatosan végez önkéntes munkát, és azt tudatosan választja ki és tervezi meg annak érdekében, hogy majd a későbbiekben, miután befejezték egyetemi, mesteri vagy doktori tanulmányaikat, és munkát készülnék vállalni, nagyobb eséllyel induljanak a munkaerő-piacon (gazdag önéletrajz, szakmai tapasztalat, különböző kompetenciák elsajátítása, akár munkaszocializáció).

Önkéntesség a Debreceni Egyetem hallgatói körében

Magyarországon az önkéntes munkát „A közérdekű önkéntes tevékenységről szóló 2005. évi LXXXVIII. törvény (Köt.)” szabályozza. Ez a törvény nem a fogalom definíciójára törekszik, hanem arra, hogy intézményes keretet biztosítson ennek a tevékenységnek, illetve hatósági nyilvántartást vezetnek azokról a szervezetekről, ahol jelenleg önkénteseket foglalkoztatnak (Fényes – Lipcsei – Szeder 2012).

A következőkben egy OTKA kutatás önkéntességre vonatkozó kvalitatív és kvantitatív eredményeit fogom röviden bemutatni. A kvalitatív kutatás során a kutatók a következő kérdésekre keresték a választ: milyen keretek között végeztek önkéntes munkát az egyetemisták, mennyire tartják megbecsültnek az önkéntes munkát, szerintük milyen a megbecsültsége a különböző társadalmi csoportokban, hogyan látják a Debreceni Egyetem hallgatói között az önkéntesek

arányát, milyen okokból vállaltak önkéntes tevékenységet, milyen előnyeit és hátrányait látják ennek a típusú tevékenységnek, milyen ismeretségeket szereztek, milyen kapcsolatokat alakítottak ki, szerintük van-e csoportképző szerepe az önkéntes munkának (Fényes – Lipcsei – Szeder 2012).

A kvantitatív kérdőíves kutatás eredményeiből az derül ki, hogy 2005-ről 2010-re megkét-szereződött azoknak a fiataloknak a száma a Debreceni Egyetemen, akik önkéntes munkát vállalnak. Ez arra utal, hogy nőtt az önkéntes munka népszerűsége. Habár a nem és az önkéntesség között nem fedezhető fel szignifikáns összefüggés, mégis a „férfias” képzési területeken, mint a műszaki, informatikai szakok, átlagos vagy átlag alatti az önkéntes munkát végzők aránya. Ezzel ellentétben a „nőies” képzési területeken, vagyis a segítő szakmák, mint egészségügyi, orvosi, gyógyszerészeti szakok esetében átlag feletti az önkéntesség mértéke. A nemeken belüli tendenciákat vizsgálva az derült ki, hogy a lányok inkább a tradicionálisabb önkéntességet végzik, míg a fiúkat az új típusú önkéntesség jellemzi. A lányok általában karitatív jellegű munkát vállalnak, míg a fiúk esetében népszerűbbek a sport, a kultúra területeihez kapcsolódó tevékenységek (Fényes – Lipcsei – Szeder 2012).

A külföldi kutatásokkal összhangban, a Debreceni Egyetem hallgatói körében is igaz, hogy az anya iskolai végzettsége és a hallgató jobb anyagi helyzete növelik az önkéntes munka valószínűségét, azaz csak a jobb módúak, a jobb háttérrel rendelkezők végeznek önkéntes munkát. Továbbá az önkéntes munka valószínűségét még növeli az egyházi vallásosság, a boldogság preferálása, az igaz barátság fontosnak tartása, a segítőkészség és a másokért cselekvés előnyben részesítése is (Fényes – Lipcsei – Szeder 2012).

A kvalitatív interjúk kutatás eredményei szerint a hallgatók véleménye az önkéntes munka jellemzőiről és kritériumairól a következők: anyagi ellenszolgáltatás hiányában végzett tevékenység, nem a hasznosítás a célja, az egyén szabad akaratából végzi, szabadidő hasznos eltöltése, hasznosságérzetet ad, közösség iránti elkötelezettség, szólhat rövid intervallumra, lehet ad hoc jellegű. A hallgatók többsége az önkéntes munka szervezeti jellegét is kiemelte. A kutatásba bekerült alanyok közül voltak, akik teljesen kötetlenül, szabályozás nélkül tevékenykedtek, és voltak olyan hallgatók, akik szervezetenél végeztek önkéntes munkát és olyan követelményekkel, elvárásokkal és kötelezettségekkel, mint egy teljes értékű alkalmazott. A tapasztalatokra rákérdezve az derült ki, hogy a legtöbb fiatal pozitív élményként emlékszik vissza az önkéntes munkára, amelynek során lehetőségük nyílt új ismeretségek, barátságok kialakítására. Akadtak viszont olyanok is, akiknek negatív élményük volt az önkéntesség során, amely abból fakadt, hogy szervezési problémákba ütköztek. Ennek ellenére azok, akiknek volt negatív élményük, a továbbiakban is szeretnék önkéntes munkát vállalni, mert hasznosnak és fontosnak tartják ezt a tevékenységet (Fényes – Lipcsei – Szeder 2012).

A Debreceni Egyetem hallgatói számára az önkéntes munka előnyei a következők voltak: gazdagítja az önéletrajzot, ezért előnyt jelent a munkaerő-piacon, önkifejezésre és önmegvalósításra ad lehetőséget. Hátrányokat nem fogalmaztak meg, csupán azt tartják nehézségnek, hogy nehezen összeegyeztethető az egyetemi időbeosztással. Azt vizsgálva, hogy mennyire tekintik befektetésnek a fiatalok az önkéntes munkát, az derült ki, hogy szerepel a motivációk között ez a jelleg, de különböző intenzitással. Az önkéntes munka befektetés jellege abban nyilvánul meg, hogy az aktivitás során felhalmozódott kulturális és kapcsolati tőkék gazdasági tőkévé

alakíthatóak át, például amikor a fiatal a kiépített kapcsolatháló segítségével fizetett munkát talál, vagy azáltal, hogy önéletrajzát gazdagítja az önkéntes tapasztalatokkal, nagyobb eséllyel indul a munkaerő-piacon. A debreceni egyetemisták egy része elsődlegesnek tartotta az önkéntesség során szerzett tőkék, munkaerő-piaci versenyképesség és az ahhoz szükséges szakmai tapasztalatszerzés mivoltát, a másik része pedig úgy gondolta, hogy ez csak másodlagos, egy plusz hozama az önkéntességnek. Ezek mind arra utalnak, hogy ezek a fiatalok kevésbé tudatos befektetés-orientáltak, mint a nyugati országok fiataljai (Fényes –Lipcsei – Szeder 2012).

Az önkéntes munka megbecsültségével kapcsolatosan, hogy a család, a barátok, az ismerősök elismerik-e, az derült ki, hogy a fiatalok környezetében élők nem értékelik az önkéntes munkát, és még ha befektetés jellege is van, inkább szeretnék, ha a fiatal fizetett munkát vállalna. De akadt olyan alany is, aki szerint családja és ismerősei büszkék rá, amiért önkéntes munkát vállal (Fényes –Lipcsei – Szeder 2012).

A kvantitatív eredmények szerint az önkéntesség gyakoriságáról az mondható el, hogy a Debreceni Egyetem hallgatóinak 6%-a végez rendszeresen önkéntes tevékenységet, míg 26%-a valaha önkénteskedett. Ez az arány a nemzetközi tendenciákhoz viszonyítva elég kevés. Az interjúk során többen azzal érveltek, hogy nem jutnak elég információhoz, még ha van is bennük hajlandóság az önkéntes munkára. Nem tudnak olyan szervezetekhez jutni, ahol önkénteseket foglalkoztatnak. Itt kiemelik, hogy fontos a személyes ismeretség és bizalom. Növeli az önkéntes hajlandóságot, ha egy barát vagy ismerős ajánl önkéntes munkalehetőséget. További okok, amelyeket felsorolnak, amiért kevés fiatal vállal önkéntes tevékenységet, az az idő és a felkészültség hiánya (Fényes – Lipcsei – Szeder 2012).

Az ideális önkéntes személyiség jegyeivel kapcsolatosan az alanyok azt jegyezték meg, hogy fontos az, hogy bizonyos önkéntes munkát a megfelelő személy vállalja el. Mint konkrét tulajdonságok a következőket említették: legyen áldozatkész, empatikus személyiség, altruista. Ezek a jellemzők inkább a régi típusú önkéntességre utalnak. Ez is azt sugallja, hogy a magyarországi fiatalok fejében többnyire a tradicionális önkéntesség van, vagyis ha önkéntességről van szó, leghamarabb ez a típus jut az eszükbe. Annak ellenére, hogy a szakirodalom szerint a fiatalokra az új típusú önkéntesség (szabadidő hasznos eltöltése, tapasztalatszerzés, önéletrajzba beírhatóság stb.) a jellemző, nem elhanyagolható, hogy a kutatásból az derült ki, hogy a Debreceni Egyetem hallgatóinak többsége a régi típusú motivációk (altruista, segítő szándék, szolidaritás stb.) mentén vállal önkéntes munkát, emellett több esetben is az figyelhető meg, hogy keverednek a típusok, vagyis mindkét típus megjelenik, az új és a régi típusú önkéntesség is (Fényes – Lipcsei – Szeder 2012).

Romániai fiatalok önkéntességi tendenciái

Románia is azok közé az országok közé tartozik, ahol a szocialista diktatúra maga után hagyta káros hatásait. Ennek egyik következménye, hogy az önkéntes munka csak mostanra kezd egy törvényesen is elfogadott tevékenységgé válni, illetve a fiatalok felismerni az önkéntesség előnyeit. 2014 júliusában újították meg a 78/2014-es számú törvényt, amely kötelezővé teszi az önkéntesekkel való önkéntes-szerződés megkötését, munkaterv kidolgozását, illetve az ön-

kéntes munka elismerését, mint szakmai tapasztalatot, amelynek a célja csökkenteni a fekete-munkát.

A következőkben bemutatok néhány önkéntesség-kutatást, amelyet a romániai fiatalok körében végeztek. Az egyik kutatás a nagyváradi Partiumi Keresztény Egyetem humán szakos hallgatói között zajlott, míg a másik a temesvári fiatalok körében, illetve egy átfogó tanulmány a romániai önkéntesség helyzetéről.

A nagyváradi Partiumi Keresztény Egyetem társadalom- és humántudományok szakos diákok körében végeztek önkéntes-kutatást, amely során azt vizsgálták, hogy valaha vettek-e részt önkéntes munkában, mit jelent az, hogy önkéntesség, mi a véleményük az önkéntességről, melyek az önkéntes munka előnyei, illetve hiányosságai. A kvantitatív kutatás eredményei szerint a megkérdezett egyetemisták több mint fele vett részt legalább egyszer önkéntes tevékenységben. Ennek két oka is van: az egyik, hogy a fakultás tagjai érdekeltek abban, hogy a diákok ilyen jellegű tevékenységekben részt vegyenek, másrészt az egyetem tantervét önkéntes kurzussal bővítették ki (Stefanascu – Osvat 2011).

Az önkéntesség meghatározásánál legtöbbször az önkéntesség fontosságát és tartalmát hangsúlyozták, míg voltak, akik a jellemvonásait próbálták meghatározni, mint fizetetlen tevékenység, választható, illetve önként végzett (Stefanascu – Osvat 2011).

A kutatók tanulmányukban azt feltételezik, hogy az önkéntesség alul van értékelve, sőt negatív bírálatok érik, minthogy az önkéntesek szakmai és kompetenciahiányosak, amely akár káros hatással is tud lenni az intézményekre, vagy akár feszültségeket tud okozni az önkéntes és alkalmazott között (Stefanascu – Osvat 2011).

A fiatalok véleménye alapján az önkéntes munka legfontosabb előnyei a következők: tudás- és tapasztalatszerzés, személyközi kapcsolatok kialakítása, többet lehet megtudni a szervezetről, készségek fejlesztése, csapatmunka. Az önkéntes munka hiányosságaiként a következőket sorolták fel: anyagi és pénzügyi hiány, kevés az önkéntesek száma, a közösség nem értékeli az önkéntes munkát, nincs tapasztalat, az önkéntesek nemtörődömsége (Stefanascu – Osvat 2011).

Romániában, más volt szocialista országokhoz hasonlóan, hagyománya volt az önkéntességnek, amelyet a kommunista időszakban felváltott a hazafias munkavégzés, amelynek következménye, hogy újra kell építeni az önkéntesség kultúráját. Az önkéntességet az iskolákban kell kezdeni népszerűsíteni, és azok az egyetemisták, akik humán szakokon végeznek, és önkéntes munkában vesznek részt tanulmányaik során, saját maguk is közvetítőként működhetnek a fiatalok körében az önkéntes munka népszerűsítésében (Stefanascu – Osvat 2011).

A következőkben egy olyan kérdőíves kutatás eredményeit mutatom be, amelyet Temesváron készített egy civil szervezet 2010 májusában. A kutatás célja volt megismerni a temesvári fiatalok önkéntességről alkotott véleményét, motivációit. A kérdőív kérdéseit hét dimenzió mentén fogalmazták meg: a fiatalok hozzáállása az önkéntes munkához, az önkéntesség fontossága és részvétel egy civil szervezet életében, az önkéntes munka iránti érdeklődés, az önkéntességre szánt idő, az önkéntesség motivációi és céljai, alapadatok (életkor, nem, családi állapot, származási hely, iskolai végzettség, foglalkozás, jövedelem). A kutatásból az derült ki, hogy a következő típusú szervezeteknél voltak önkéntesek a temesvári fiatalok: gyermekneveléssel és gondozással foglalkozó szervezetek, diákszervezetek, gazdasági szervezetek, kulturális

szervezetek, szociális szervezetek, vallási szervezetek, politikai és egészségügyi szervezetek. Az önkéntesség céljai is több kategóriába sorolhatók: személyes elégtétel, tapasztalatszerzés, segítségnyújtás, társadalmi tőke gyarapítása, a társadalomban való részvétel és empátia. A lányok nagyobb mértékben végeznek önkéntes tevékenységeket. Azzal kapcsolatosan, hogy honnan értesültek az önkéntes munkáról, a kutatás eredményei azt mutatják, hogy a legtöbben a barátoktól és az internetről értesültek, majd ezt követi a plakát, szórólap, televízió és rádió (Student Plus 2010).

Az európai országokhoz képest Romániában kevesebben önkénteskednek. Voicu és Voicu kutatásából az derül ki, hogy az önkéntes munkát végzők körében fontos ismérv a domináns státusz, mint iskolázottság, társadalmi tőke, vallásgyakorlás, fiatal életkor. A magas jövedelemnek fontos hatása van az önkéntességre, főleg egy olyan államban, ahol a lakosság 40-45%-a szegénynek vallja magát. A fiatalok körében magasabb az önkéntesség aránya más korosztályokhoz képest. Ez azzal magyarázható, hogy a fiatalok nyitottabbak az innováció irányában, illetve az önkéntes szervezetek újonnan alakultak egy olyan társadalomban, ahol a kommunista időszakban tilos, vagy az állam által erősen kontrollált volt az önkéntes munka (Voicu – Voicu 2003).

Több magyarázat is él azzal kapcsolatosan, hogy Romániában miért végeznek kevesebben önkéntes munkát:

1. A kommunista periódus hagyatéka, illetve a szervezetek alacsony száma. A kommunista időszakban minden szervezetet az állam ellenőrzött. A kommunista állam nem engedte a civil szféra számára a tevékenykedést, és megtiltotta az egyének bármilyen formában történő egyesülését.

2. A kommunizmus a kötelező önkéntes munkát szorgalmazta. Az emberek hazafias tevékenységekben kellett részt vegyenek, amely által a közjót szolgálták. Ilyen munkák voltak a mezőgazdasági munkák, közterületek takarítása, palánták ültetése, szeméthyűjtés. Aki nem vett részt ezekben a tevékenységekben, büntetésben részesült.

3. A vallásosság is csökkent Romániában az önkéntességet. A többségi vallásnak hatása van az önkéntességre. Románia esetében a keresztény-ortodox vallás. Az ortodox egyház és állam között mindig szoros volt a kapcsolat, legfőképpen a kommunizmusban, amikor az egyház politikailag együttműködött az állammal. Az intolerancia és az innováció tilalma nem engedte, hogy kialakulhasson az önkéntes munka és az egyház kapcsolata (Voicu – Voicu 2003).

A különbség Románia és a nyugati országok között az ország múltjában és társadalmi felépítésében érhető tetten. A kommunista rezsim utolsó két évtizede nem adott lehetőséget az önkéntes munka elterjedésére úgy, mint Magyarországon. Ehhez hozzájárult a cenzúrázott sajtó, a rurális jelleg és a megkésett modernizációs folyamat (Voicu – Voicu 2003).

Következtetések

Az önkéntességnek két típusát különböztetjük meg a motivációk mentén: a tradicionális és modern önkéntességet. Napjaink társadalmában, ahol egyre erőteljesebben érezhetőek azok a hatások, amelyek az individualizációs folyamat következtében alakulnak ki, az új típusú önkéntesség

népszerűségének kedveznek. A nyugati társadalmakban ennek a típusú önkéntességnek már hagyománya van, bevált törvényes keretek és szabályrendszerek erősítik. A nyugati fiatalok életciklusában fontos szerepet tölt be az önkéntes munka, amely abban nyilvánul meg, hogy mielőtt felsőfokú tanulmányaikat elkezdenék, önkéntes munkát vállalnak. Ezáltal arra törekednek, hogy megtalálják a számukra legmegfelelőbb szakmát. A tendencia azt mutatja, hogy egyetemi éveik alatt is folytatják az önkéntes munka vállalását, mert tudatában vannak annak, hogy a későbbi munkaerő-piacon való elhelyezkedésüknél előnyt jelent a szakmai tapasztalat, a társadalmi és kapcsolati tőke. Az önkéntességre vonatkozó nemzetközi kutatásokról azt mondhatjuk el, hogy nagyon változatosak. Nagyon sok témában készült kutatás, és már a 1980-as és 1990-es években bonyolítottak le kutatásokat.

A magyarországi önkéntesség-kutatásokkal kapcsolatosan az mondható el, hogy olyan kutatások készültek, amelyek a teljes populációt célozták meg, vagy csak a fiatal generációt, de igazából egyik sem a felsőfokú végzettségűekre fókuszált. Az utóbbi években készítettek több kutatást a Debreceni Egyetem hallgatói körében. A tevékenység népszerűségét tekintve az mondható el, hogy a magyarországi fiatalok körében még legalábbis részben, a tradicionális önkéntesség a leggyakrabban előforduló önkéntes tevékenység. A magyar fiatalokban még nem alakult ki a tudatos karrierépítés, nem sokan gondolják komolyan azt, hogy az önkéntességgel olyan előnyökre (kapcsolati és társadalmi tőke, szakmai tapasztalat) tudnak szert tenni, amelyeket később a munkaerő-piacon gazdasági tőkévé tudnak alakítani, vagyis nagyobb eséllyel tudnak munkát találni, vagy megfelelő munkát találni (Fényes – Lipcsei – Szeder 2012).

Románia esetében az mondható el, hogy még hátrányosabb helyzetben van, mint Magyarország. Az önkéntesség törvényi kerete még nincs teljesen kidolgozva, a fiatalok körében kevésbé bevett gyakorlat. Akik önkéntes munkát végeznek, azokat is többnyire a tradicionális motiváció vezérli. A kutatásokat illetően itt még kevesebb készült, nemcsak a felsőfokú végzettségűek, diákok körében, hanem egyáltalán az önkéntességgel kapcsolatban. Románia magyar többségű régiójában, a Székelyföldön még nem készült ilyen jellegű kutatás. Hiánypótló lenne egy vizsgálat, amelyre vállalkoztam is doktori kutatásom során. Olyan további kérdésekre lehet keresni a választ, mint:

- Mi az önkéntesség társadalmi háttere Székelyföldön?
- Mivel tudja gazdagítani a Székelyföldre jellemző társadalmi háttér az önkéntesség-kutatásokat?
- A kaláka intézményéből fakad-e az önkéntesség?
- Van-e összefüggés a kaláka és az önkéntesség között?
- Milyen tendenciákat mutat az önkéntesség a fiatalok körében Székelyföldön?
- Növekvő tendenciát mutat a Csíki régióban megjelenő külföldi önkéntesek száma?
- Mi motiválja a fejlettebb országokban élő fiatalokat arra, hogy egy hátrányosabb helyzetben lévő országban vállaljanak önkéntes munkát?
- Miért éppen Romániát választják?
- A régióban található civil szervezetek mit gondolnak az önkéntességről?
- Bevett gyakorlat náluk az önkéntesek foglalkoztatása?
- Ha igen, milyen tapasztalatokat halmoztak fel?
- Ha nem, miért nem látják a fantáziát abban, hogy önkénteseket foglalkoztassanak?

Irodalom

- Bocsi Veronika – Fényes Hajnalka (2012): Values and the Motivations of Higher Education Students' Volunteering in a Borderland Central Eastern European Region. In: Gabriella Pusztai – Adrian Hatos – Tímea Ceglédi (ed.): Third Mission of Higher Education in a Cross-Border Region. Center for Higher Education Research and Development – Hungary, (CHERD-Hungary) University of Debrecen, Debrecen: 160–179.
- Bodó Márton (2014): A közösségi szolgálat 2011-es bevezetése és tanulságai. In: Új Pedagógiai Szemle, 3–4: 47–68.
- Evans, Elisha – Saxton, Joe (2005): The 21st Century volunteer. A report on the changing face of volunteering in the 21st Century.
- http://moodle.unitec.ac.nz/pluginfile.php/127885/mod_resource/content/0/21st_century_volunteer.pdf (Utolsó letöltés: 2015. 01. 15.)
- Fényes Hajnalka – Lipcsei László – Szeder Dóra (2012): Önkéntesség a Debreceni Egyetem hallgatói táborában. In: Dusa Ágnes Réka – Kovács Klára – Márkus Zsuzsanna – Nyüsti Szilvia – Sörös Anett (szerk.): Egyetemi élethelyzetek. Ifjúságszociológiai tanulmányok II. Debreceni Egyetemi Kiadó, Debrecen
- Fényes Hajnalka – Pusztai Gabriella (2012): Religiosity and Volunteering among Higher Education Students in the Partium Region. In: Györgyi Zoltán – Nagy Zoltán (szerk.): Students in a Cross-Border Region. Higher Education for Regional Social Cohesion University of Oradea Press, Nagyvárad
- Fényes Hajnalka – Kiss Gabriella (2011): Az önkéntesség szociológiája. In: Kultúra és közösség, 2 (1): 35–47.
- Fényes Hajnalka – Pusztai Gabriella (2012): Volunteering among Higher Education Students, Focusing on the Micro-level Effectson Volunteering. In: Journal of Social Research & Policy, Vol. 3. (1): 147–166.
- Florica Stefanescu – Claudia Osvat (2011): Volunteer Landmarks among college students. In: The Yearbook of the „Gh. Zane” Institute of Economic Reserches. 01, 20(2): 139–149.
- http://ices.ro/RePEc/zan/ygzier/2011/2011_2_06_Anuar_Tomul20_Stefanescu.pdf (Utolsó letöltés: 2015. 02. 28.)
- Studiu privind percepția tinerilor asupra voluntariatului (2010)
- http://www.studentplus.ro/FCKeditor/UserFiles/File/Voluntariat/Studiu_Perceptia_tinerilor_asupra_voluntariatului_2010.pdf (Utolsó letöltés: 2015. 01. 15.)
- Mălina Voicu – Bogdan Voicu (2003): Volunteering in Romania. A RaraAvis. In: Paul Dekker – Loek Halman (ed.): The value of volunteering. Cross-cultural perspectives. Nonprofit and civil society studies, Kluwer Academic Press/Plenum Publishers, New York